

se le prerada zagleda v samo zemljo, kakor da bi neba nad njo ne bilo. — Poleg tega ima pa naš list tudi namen, kazati, kaj velewa npravni zakon v življenju in v slovstvu. Tudi tega načela se ne sramuje, marveč s tem si pridobiva in prislužuje ime: npravno dober list.

A govoril bom prostodušno o najvažnejših zadevah v življenju, naj so dobre ali slabe. Dobro bom priporočal, slabe karal in odganjal. Naš list, namenjen mladini, ki se napotuje v življenje, ne more govoriti samo o nedolžnih rečeh, ne more se ogniti nekaterim razmeram, katere spoznavajo le odrasli. Govoril bom

o teh po strogi pameti in po zanesljivih in potrjenih načelih. Ako se bode kdo hotel nad tem spodtikati, naj se spomni namena teh spisov.

Mnogovrstno in mnogolično je življenje. Opisovano je neštivilnokrat, opevano, slikano, razlagano. Nad to mnogoličnostjo plavajo pa večne resnice, kakor zvezde in solnce nad zemljo. Le kdor se ozira na te resnice, spoznava prav življenje. Pa tudi le tisti, ki umeva do dna našo naravo, umeva razne slike v življenju in se ne čudi temu, kajti on vé, da povsodi se javi jeden in isti — človek.

Slovstvo.

SLOVENSKO SLOVSTVO.

(Spisal dr. Fr. L.)

Knjige „Matiice Slovenske“ za leto 1888.

Označivši konec lanskega letnika ob kratkem delovanje »Matiice Slovenske«, moramo sedaj pregledati tudi knjige, katere nam je Matica podala. Kakor lani, tako začenjamo tudi letos z zabavnimi knjigami. Teh smo dobili letos dvoje.

„Prihajač.“ Povest. Gaslo: „Naglica nikjer ni prida.“ Spisal Fr. Dolinar. V Ljubljani, 1888. Tiskala R. Miličeva tiskarna. 8°. Str. 104. Cena 30 kr. Zabavne knjižnice III. zvezek. — Ta povest je dobila nagrado iz ustanove Tomšič-Jurčičeve, kot najboljša »Matiica« poslano pripovedno delo. Upam pa tudi trdno, da je bodo mnogi Slovenci veseli.

Vas Dramlje je bila kaj srečna in mirna kranjska vas, dokler se ni naselil v njej mladi štacunar, Janez Stržen — prihajač. Ker takoj s prva spozna, da mu ljudje ne bodo prijazni, sklone napraviti razpor med najveljavnejšima hišama, in te sta bili krčmarja Mejača, h krati župana, in pa soseda Čedina. Bila sta si gospodarja trdna prijatelja in pričakovalo se je lahko, da se bodeta hiši še trdnejše zvezali, ker je Čedinov sin Peter nameraval vzeti Mejačevo Minico. Strženu se je kmalu posrečilo razpreti oba soseda zaradi par smrek, katere je dovolila posekati krčmarica, dasi sta bili Čedinovi. S tem se je vnel prepir, soseda sta se sporekla, Stržen ja je hujskal, in razpor je postal neozdravljiv, ker je Stržen znal županici prikupiti se in se delal, kakor bi rad dobil Minico. Županici je bilo to všeč, ker si je želela gosposkega zeta. Stržen dobi tudi sina županovega, doslej vrlega Tineta, na svojo stran, začne se slabo pajdaštvo,

zapravljanje in popivanje, in vse postane še hujše, ko napravi Stržen sam gostilno in vzame svojo sestro Rozo, v slabih lastnostih enako bratu, k sebi za gospodinjstvo. Roza skuša Tineta ujeti v svoje zanjke in tudi posreči se jej deloma, tako, da se pošteni fant skoro ves spridi, zane-marja dom, in beli lase starišem. Tako daleč zaide, da hoče skrivaj prodati koš očetove semenske detelje; a ko se napravi na delo, zaloti ga, ne vedoč, kdo je tat, oče njegov, udari ga skoro za smrt, da sin komaj ozdravi. A ozdravel ne more več strpeti doma, gre v vojake, v vojsko na Laškem, kakor je prej šel Peter ne rado-voljno, ampak potrjen. Ne dolgo potem umrje oče Mejač zadef od mrtvouda, in sedaj se prično za Minico hudi dnevi, gospodarstvo pa gre grozno slabo pot. Vdova Mejačeva se uda pijančevanju. V najhujši stiski pride rešitev. Po laški vojski leta 1866 se vrneta oba mladeniča — Tine je bil rešil Petru življenje — domov, polagoma se zvrši sprava, in Peter dobi svojo nevesto Minico. Pa tudi Tine ne ostane prazen. Poznala sta se že poprej s Franico, hčerjo priprostega, a premožnega Lojzeta: ta prinese k Mejačevi obožani hiši denar, in tako se vse lepo poravnava, ker je hudobni Stržen ustrelil samega sebe — zašedši v hude zadrege. Tak je »prihajačev« konec.

Ta povest ni sicer brez nedostatkov, a menim, da te prav dobro zakrivajo mnoge prednosti. Komu ne bi ugajal čvrsti narodni govor, ki je pri-jeten, kakor so nam tudi všeč vrle in zdrave kmečke postave: Peter, Tine — fanta, da jima ni daleč na okrog para, posebej Tine, ki tako ju-naško izbrisuje svoj madež, Minica, ki se kaže značajno deklico in pokorečo se za nekoliko nezvestobo, Lojze in njegova Franica: da, to so naši ljudje! Glavna oseba Stržen je tudi risan na-

ravno: pisatelj se je ogibal napake slabih pripovedovalcev, ki kako posebnost v značaju do skrajne meje razvijejo in tako same posebneže ustvarijo, ali same svetnike, ali same satane: tu pa je vse nekako navadno, domače in vendar zanimivo. — Povest je, dasi je naravna in po vseh delih dovolj »motivirana«, vendar umetno delo, edinstveno razvijanje dogodkov, dovolj zapletenosti, tudi precej iznenajenja proti koncu: to kaže umetnika, pesnika. Prezreti nečem, da vlada v povesti strogo pravno in tudi versko mišljenje: tu še molijo in v najhujših stiskah stavijo zaupanje v božjo pomoč, tako da res človek čuti, da je v pošteni slovenski vasi. Stržen, ki je vse dobro zaničeval, kaznuje samega sebe. Ta samoumornost je dovolj utemeljena, dasi tudi se čitatelju zdi Stržen prelahkomišljen, ali bolje, preveč na življenje navezan, nego da bi se hotel tako ločiti od življenja. Toda gledé na skušnjo mu moram pritrditi, da ima prav: lahkoživci, ko pridejo do skrajne sile, končajo se najraje siloma. Marsikomu ne bode ugajalo, da se mladi svet tako rad shaja in si preveč rad razodeva medsebojno nagnenje. Morebiti bi se bilo res tu pa tam dalo v drugo obliko zaviti, — kajti vselej pač ni treba popisovati, kar sta si najraje na skrivnem povedala in zatrdila —, a pisatelj tudi tukaj ni pozabil zadostiti zakonom pravosti. On kot pripovedovalec takih shodov ne odobruje, ali pa navaja kako drugo osebo, ki kaže dovolj jasno, kaj se sme in kaj ne, naj si bode tudi hudobni jezik zavidne Urše. To ravnanje pisateljevo odobrujem z veseljem, ker vem, da žalibog danes ne nahaja v očeh mnogih čitateljev povest milosti, ako nima take zaljubljenosti vsebine.

Še nekaj naj povem. Prevdarjaje, da hoče naše omikano čitateljstvo imeti povesti iz »višjih krogov«, ki moderno živé, za Boga se malo menijo, po velikih mestih, po kopelih, po letoviščih, ali vsaj v Benetke hodijo, — dasi tudi dandanes že naš kmet v Brazilijo hodi na uro gledat, — zdela se mi je ta povest preveč nizka ali kmečka za tako čitateljstvo. Poleg tega bode kdo rekel, da hoče poučevati, kar je pa menda (?) treba samo kmetu in ne gospódi. Zato mi je prihajalo na misel: kaj, ko bi bil pisatelj opustil nekatere prizore in priredil povest za prosto ljudstvo, za »Včernice« družbe sv. Mohorja? Pa to samo mimogredé, ne da bi hotel izreči kaj nepovoljnega o povesti; prav narobe — le hvalo, čes, da bi v nekoliko premenjeni obliki vredna bila tiskana biti ne v 2000 izvodih, ampak 40.000. Kolikor sodim, je ime »Fr. Dolinar« izmišljeno in se skriva za njim pisatelj precej dobrega slovesa. No, če bi bil povedal svoje pravo ime, ne bi mu bilo škodilo. Le čestitati mu mora »Dom in Svet« in izreči željo, da bi se mnogokrat srečali na polju slovenskega — dobrega in blažilnega leposlovja. — Ni mi treba še le pristavljati, da ta knjiga ni namenjena nezreli mladini in naj se jej tudi ne daje v roke. Želim tudi, da naj se neprimerne besede, nedostojni priimki itd. (kakor n. pr. na str. 7), ako tudi niso žalilni, izpuščajo v lepih spisih. — Da, naj ponovim še enkrat, ugajal je »Prihajač« zlasti zaradi krepkega pravnege in verskega — slovenskega čustva, ki mu je podlaga.

(Dalje.)

„Pobratimi.“ Roman. Spisal dr. Jos. Vošnjak. V Ljubljani. 1889. Natisnila »Narodna Tiskarna«. Založil A. Trstenjak. 12°. Str. 231. Cena v platno vezani knjigi 1 gld. 20 kr. — Kot I. zvezek »Narodne knjižnice«, katero urejuje Anton Trstenjak, izšel je omenjeni roman. Število slovenskih romanov ni kaj veliko, zato sem postal nehoté pozoren na ta najnovejši pojav v našem leposlovju. Imé gospoda pisatelja je vzbudilo zaupanje, da bode tvarina res vredna leposlovnega dela, gospod izdajatelj pa je poroštvo dal za lep in pravičen jezik. Nisem se do cela motil: tvarina je mikavna, podobna urnemu potoku, ki dere neprenehoma dalje in dalje, seveda včasih tudi v slapovih in trgajoč tu pa tam trato ob zelenem bregu. No, pa ne govorimo v podobah, sodba naj bo jasna in določna.

Trije vseučiliščniki, vrli Slovenci, sklenejo, dovršivši na Dunaju svoje studije, pobratimstvo: dva pravnik Ivan Dolnik in Vinko Rovnan, ter medicinec Milan Devin. Zvesti hočejo biti svoji domovini in »Črna zemlja naj pogrezne tega, kdor odpade«, tako zatrdijo svojo prisego. Prva dva odideta kmalu z Dunaja in stopita v službo: Dolnik za odvetniškega koncipienta v štajarskem mestu P., kjer se vrši večji del povesti, Rovnan se odloči za sodniški poklic in dobi tudi kmalu službo avskultanta pri deželni sodišču v Ljubljani. Devin pa ostane tri leta še na Dunaju ter spopolnjuje svoje znanje s prvo prakso v bolnišnici, tudi si pridobi doktorsko diplomu. Kot doktor se vrne v domovino in sicer k svojemu prijatelju Dolniku, ki mu je priskrbel v mestu P. zdravniško službo. Tu pričinja naš pisatelj svojo povest. Kakor imajo trije prijatelji razna opravila, tako imajo — in še bolj — razne značaje. Dolnik je ostre, odločne, kolerične narave, poleg tega pesimist v pravem pomenu. Njemu je ves svet hudoben; človek nima proste volje, da bi uravnaval po svoje osodo, marveč neizogibna sila ga tira dalje in tudi v — pogubo. Takih nazorov se je navzel iz »duhovitih razmotrivanj« Schopenhauerjevih. Nasproti pa je Devin ves v plamenu za narodno idejo, optimističen, poln vzorov, navdušen, sploh vseskozi blaga slovenska duša. A Vinko Rovnan, »pohlevna duša brez pravega svojega uverjenja«, imel je edino skrb »hitro priti do koščka kruha«. To so glavne osebe naše povesti, vendar zaostaja Vinko Rovnan za svojima prijateljema, in tudi izmed teh dveh ima prvo ulogo Devin.

Prišedši v P. najde Devin razmere za narodno stvar kaj neugodne. A to ga ne oplaši, kakor tudi ne mrzlota Dolnikova v narodnih vprašanjih. Vesel je, da najde vsaj enega kmela, ki je zahteval slovensko uradno pismo. Krepko se loti dela, poučevati hoče ljudstvo — kmečke možake o slovenskih potrebah in pravicah. Povsodi gluha ušesa. Ne zgubi poguma in snuje čitalnico: nikdo ne pozdravlja namere Devinove razun kapelana Hrastoviča; le počasi se bolj ukrepi. A delo vendar ni zaman, zavest narodna se širi, in nemška stranka, boječa se za svoj obstanek, črti vedno huje narodno vzbujevanje in gibanje. Kar dojde vest, da so volitve v deželni zbor razpisane — najvažnejši čas v narodnem prizadevanju. Sedaj ima Devin še